

"La reintroducció del conill de bosc (*Oryctolagus cuniculus*) a la vall d'Alinyà"

Recio-Yus, Sofia; Soler-Esplugas, Marc; Torrella-Carbonero, David*

Estudiants Ciències Ambientals, Universitat Autònoma de Barcelona. 15/06/2017

*sofiareciyus@gmail.com; marcsolere@gmail.com; david.torrella.carbonero@gmail.com

Resum

El conill de bosc (*Oryctolagus cuniculus*) a la vall d'Alinyà presenta una situació crítica i moltes dificultats per a la seva recuperació. És percebut com a "plaga o animal en perill d'extinció" segons el territori. A més, s'ha dut a terme una reintroducció d'aquest mamífer que no ha tingut èxit.

L'objectiu del present treball és fer un estudi de la situació del conill a la vall mitjançant la identificació de rastres i possibles caus, fent ús de càmeres de fototrampeig. A més, s'han elaborat entrevistes als diferents actors implicats.

El nombre de conills observats a la vall ha resultat ser molt baix. L'estimació a la qual s'ha arribat és de deu exemplars. No obstant, s'han trobat diferents rastres al 75% de les zones visitades (a 6 de les 8 zones), així com possibles caus i antigues instal·lacions de reintroducció. A més, s'han obtingut diverses captures fotogràfiques de l'activitat del conill a la Vall del Mig, aconseguint identificar dos exemplars diferents.

El fet de que la majoria de copròlits trobats a la vall tinguin un any o més d'antiguitat, corrobora que aquest animal va tenir presència a la vall en el passat, però ara viu una situació complicada i amb tendència a desaparèixer.

Paraules clau: conill, Alinyà, rastres, caus artificials, depredadors.

Resumen

El conejo de bosque (*Oryctolagus cuniculus*) en el valle de Alinyà presenta una situación crítica i muchas dificultades para su recuperación. Es percibido como "plaga o animal en peligro de extinción" según el territorio. Además, se ha llevado a cabo una reintroducción de éste mamífero sin éxito.

El objetivo del presente trabajo es hacer un estudio de la situación del conejo en el valle mediante la identificación de rastros y posibles madrigueras, haciendo uso de cámaras de fototrampeo. Además, se han elaborado diversas entrevistas a los diferentes actores implicados.

El número de conejos observados en el valle ha resultado ser muy bajo. La estimación a la cual se ha llegado es de diez ejemplares. No obstante, se han encontrado diferentes rastros en el 75% de las zonas exploradas (en 6 de las 8 zonas), así como posibles madrigueras y antiguas instalaciones de reintroducción. Además, se han obtenido diversas capturas fotográficas de la actividad del conejo en la Vall del Mig, consiguiendo identificar dos ejemplares distintos.

El hecho de que la mayoría de coprolitos hallados en el valle tengan un año o más de antigüedad, corrobora que este animal tuvo una gran presencia en el valle en el pasado, pero ahora vive una situación complicada, y con tendencia a desaparecer.

Palabras clave: conejo, Alinyà, rastros, madrigueras artificiales, depredadores.

Abstract

The European rabbit or Common rabbit (*Oryctolagus cuniculus*) in Alinyà Valley presents a critical situation and many difficulties for its recovery. It's perceived as a "plague" or as an "animal in danger of extinction", according to the territory. In addition, a reintroduction of this mammal has been carried out without success.

The objective of this project is make a study of the situation of the rabbit in Alinyà Valley through the identification of traces and possible burrows, making use of cameras. In addition, various interviews have been made to the different actors involved.

The number of rabbits seen in the Valley was very low. The estimation is 10 rabbits. However, different traces have been found in the 75% of the areas explored (in 6 of the 8 areas), as well as possible burrows and old reintroduction installations. Several photographic captures of the rabbit has been obtained in la Vall del Mig, identifying two different specimens.

The fact is that most coprolites found in Valley were old. Approximately, they are one year old. It confirms that rabbits had a large presence in this area in the past, but now lives a hard situation, with tendency to disappear

Key words: rabbit, Alinyà, traces, artificial burrows, predators.

Introducció

El conill de bosc (*Oryctolagus cuniculus*) és un mamífer de la família dels lepòrids (*Leporidae*), que pertany a l'ordre dels lagomorfs (*Lagomorpha*). Es caracteritza per ser un animal d'orelles llargues i estretes, i amb les extremitats posteriors més llargues que les anteriors. Són de talla petita i estan adaptats a la carrera i al salt. El seu pelatge no és uniforme a tot el seu cos: presenta pèls suaus a la part ventral i pèls més llargs i resistents, que guanyen densitat per fer front als mesos més freds. El seu pes oscil·la entre els 0,9 i 1,5kg, i poden arribar a fer de 34 a 45,5 cm de llargada. Normalment són de color marró o grisenc, tot i que s'ha observat molta

variació de tonalitat entre els diferents exemplars. Tenen gran importància tròfica, ja que són considerats una presa essencial en la dieta de moltes espècies de carnívors i rapinyaires.

El conill de bosc prové del sud-oest d'Europa: es va estendre per tot el territori europeu, partint des de la península Ibèrica. Pot ocupar gran varietat de zones amb diferents hàbitats (terrenys cultivats, boscos, etc.), no obstant el territori més adient pel conill és aquell amb clima mediterrani, amb estius calorosos i secs, i un rang de precipitacions al voltant dels 500mm anuals. Les temperatures són un

factor limitant, ja que el conill no acostuma a viure per sota dels 2-3°C. Un altre factor que els limita és l'altitud: el conill no acostuma a viure per sobre dels 1500m.

A Espanya es poden trobar dos subespècies de conill; l'*Oryctolagus cuniculus cuniculus* Linnaeus i l'*Oryctolagus cuniculus algirus* (M. Montoya, M. Mesón, 2010).

El conill de bosc és un animal fitòfag, s'alimenta d'herbes, fruites, hortalisses, etc. Cada individu ingereix entre 200 i 500g d'aliment al dia (R. C. Blanch, 2003). Una altra característica important d'aquest animal és la seva estratègia digestiva, és a dir, la cecotròfia. La cecotròfia permet al conill aprofitar els nutrients resultants de la fermentació cecal de partícules fibroses de mida petita (C. Romero, 2008). El conill assimilarà part d'aquestes substàncies al ingerir la femta tova. Aquesta estratègia els permet disposar d'una doble digestió, aprofitant així els nutrients de forma més efectiva.

El conill és un animal crepuscular, no obstant també és actiu durant la nit i les primeres hores de la tarda. Acostuma a descansar durant el matí.

És un mamífer social, acostuma a viure en colònies formades per un mascle i diverses femelles, i habita en caus molt complexos i extensos. Les colònies es regeixen per estrictes regles, mantenint un ordre de jerarquia i territori. És el mascle dominant qui imposa els límits al cau i al seu entorn, i també les femelles més velles s'imposen a les joves, sobretot a l'hora de triar el lloc per parir.

Els mascles i algunes femelles adolescents són expulsats de la colònia amb l'objectiu d'expandir l'espècie i poder aprofitar millor els recursos alimentaris.

Són animals silenciosos, han de ser-ho per poder sobreviure. Emeten soroll (grunyits) en determinades ocasions: quan està

content o vol avisar d'alguna situació de perill (M. Montoya, M. Mesón, 2010).

El seu període de reproducció sol ser estacional (des del març fins al setembre). Hi ha un mascle per a més d'una femella, són animals polígams. L'aparellament va precedit per un festeig, i fins i tot per combats entre els mascles per demostrar qui és el més fort. Les femelles poden donar a llum de 4 a 5 llogons (cries de conill), que neixen cecs, sords i sense pèl.

A la vall d'Alinyà, en les últimes dècades, el conill ha trobat moltes dificultats per poder sobreviure. Primerament va aparèixer la mixomatosi, malaltia que els produïa edemes i congestió a les parpelles i un edema a la zona ano-genital de l'individu (S. Lavin, E. Casas et al., 2006). Si bé la mixomatosi ja ha desaparegut de la vall, la malaltia que els afecta, i que continua present avui dia, és l'hemorràgia vírica. Aquesta es caracteritza perquè els seus símptomes no són visibles. Els conills moren a causa d'hemorràgies internes a diferents òrgans, amb alteracions de caire degeneratiu i necròtic al fetge. Té un període d'incubació de 1 a 3 dies, a partir dels quals, l'individu contagiats morirà sobtadament.

Zona d'estudi

La zona d'estudi es troba dins la Muntanya d'Alinyà, un espai protegit situat al Prepirineu Occidental català, a la comarca de l'Alt Urgell. Té una extensió de 5.352,13 ha i entre 500 i 2380m d'altitud. Actualment és propietat de la Fundació Catalunya-LaPedrera, entitat encarregada de la seva gestió.

L'Espai Natura Muntanya d'Alinyà es troba inclòs a diverses figures de protecció, com són el Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN) Serres d'Odèn-Port del Comte, Reserva Nacional de Caça del Cadí i la Xarxa Natura 2000.

La varietat de les condicions ecològiques i dels paisatges que es troben a la Vall d'Alinyà fan d'aquesta, una àrea climàticament molt diversa. Al voltant dels 600m d'altitud es troba el clima submediterrani subhumit, als 1200m el submediterrani humit i, als 1500m, l'eurosiberia temperat.

A la vall es pot trobar gran varietat d'espècies, animals i vegetals. És aquí on apareix el conill de bosc, objecte d'estudi d'aquest treball. Fa 40 anys, aquest mamífer era una espècie molt abundant a la vall, però a l'actualitat el seu nombre d'exemplars s'ha vist dràsticament reduït per diversos factors.

Objectiu del treball

L'objectiu del present treball és l'avaluació dels diferents factors socials i ambientals, així com els efectes que tindria una reintroducció efectiva d'aquest mamífer a la zona d'estudi. Per tal de donar resposta a la hipòtesi, s'analitzarà la viabilitat socioambiental i tècnica d'una reintroducció del conill a la vall, a més de la percepció social que tindria aquesta reintroducció i la viabilitat ecològica de la població del conill a Alinyà.

Materials i mètodes

Per tal de donar resposta als factors socials i ambientals que suposaria la reintroducció del conill, s'han realitzat diferents metodologies: revisions bibliogràfiques, cartografia, entrevistes i treball de camp.

Revisió bibliogràfica

Correspon a tot el treball d'obtenció d'informació previ al treball de camp. S'han recollit un total de 6 llibres i 10 articles per tal d'obtenir informació sobre el conill de bosc, les seves característiques, hàbitat, reproducció, etc.

Cartografia

Mitjançant el programa MiraMon, s'han elaborat diferents mapes: rastres de conill, possibles caus, localització de les càmeres de fototrampeig així com l'itinerari seguit durant les diferents estades a la zona d'estudi. Les localitzacions dels punts als mapes s'han realitzat mitjançant coordenades UTM obtingudes durant el treball de camp.

Entrevistes (estudi etnològic)

S'ha dut a terme 5 entrevistes semiestructurades, dirigides a diferents actors. Hi ha dos models d'entrevista; de caire informal i de caire exploratori. La seva finalitat és recopilar la percepció de diferents actors com ara caçadors, hostalers, agricultors, veterinaris i membres de la Fundació sobre l'estat actual del conill a la vall.

Treball de camp

L'exploració de l'àrea d'estudi es va dividir en 8 localitzacions diferents. Aquests indrets han estat caracteritzats de dues formes, segons les condicions idònies de l'hàbitat i segons la informació obtinguda de la població de la vall.

Per a obtenir informació de les diferents zones es va fer una recerca a peu de rastres i possibles caus, georeferenciant cadascun d'ells mitjançant coordenades UTM. Un altre dels mètodes utilitzats que segueix aquest objectiu és el fototrampeig, ubicant les càmeres a les zones on hi havia evidències recents de l'activitat del conill de bosc.

El fototrampeig és una tècnica d'observació que consisteix en la col·locació de càmeres amb sensors de moviment que s'activen quan un animal passa per davant de l'objectiu, útil per animals amb hàbits

nocturns o que defugin la presència humana (Centro de Recursos Ambientales de Navarra, 2010). Consisteix en la col·locació de càmeres a la zona d'estudi i la seva posterior recollida, passat un temps de la seva posada. Les càmeres es varen col·locar, el 90% dels cops, a la Vall del Mig, zona on es van poder fotografiar conills. La ubicació de les càmeres es va decidir per mitjà de dos criteris: la major acumulació de rastres de conill, en concret latrines, i la informació proporcionada per població de

la vall, membres de la Fundació, caçadors i agricultors.

Resultats

En el mapa següent (Figura.1) es troba representat l'itinerari que es va dur a terme durant el treball de camp, les punts corresponen a: 1. Vall del Mig, 2. Sant Ponç, 3. Coll de la Nou, 4. Zona Salses, 5. Camp de pomeres, 6. Santa Pelaia, 7. Espluga de la Berca, 8. Aiguaneix.

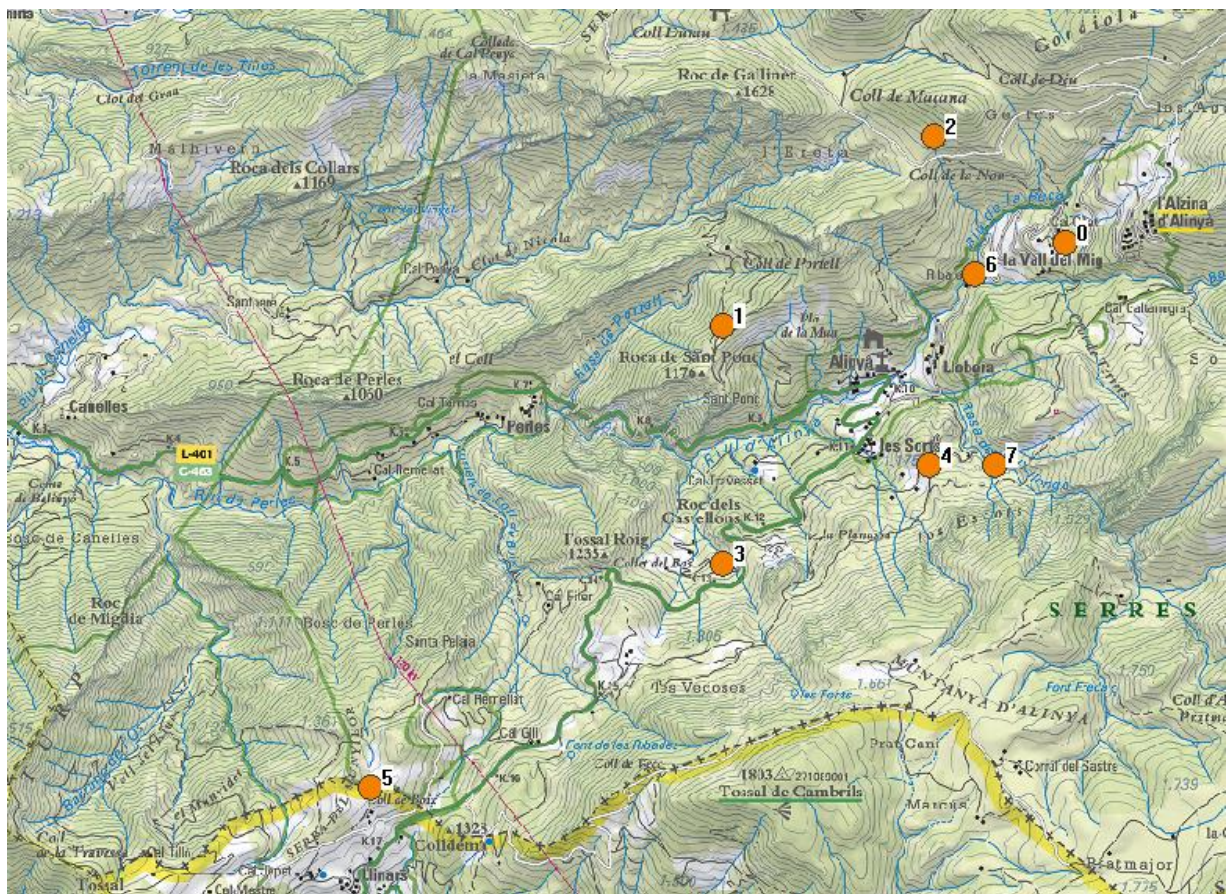

Figura 1: Mapa de l'itinerari seguit durant el treball de camp. Escala 1:25000
Font. Elaboració pròpia.

Durant l'itinerari es varen trobar diverses evidències de conill de bosc així com possibles caus. Tota la informació obtinguda al llarg del projecte, referent al treball de camp, es troben representades de forma

gràfica a continuació (Figura.2). Els diferents punts representats en el mapa han estat georeferenciats mitjançant coordenades UTM.

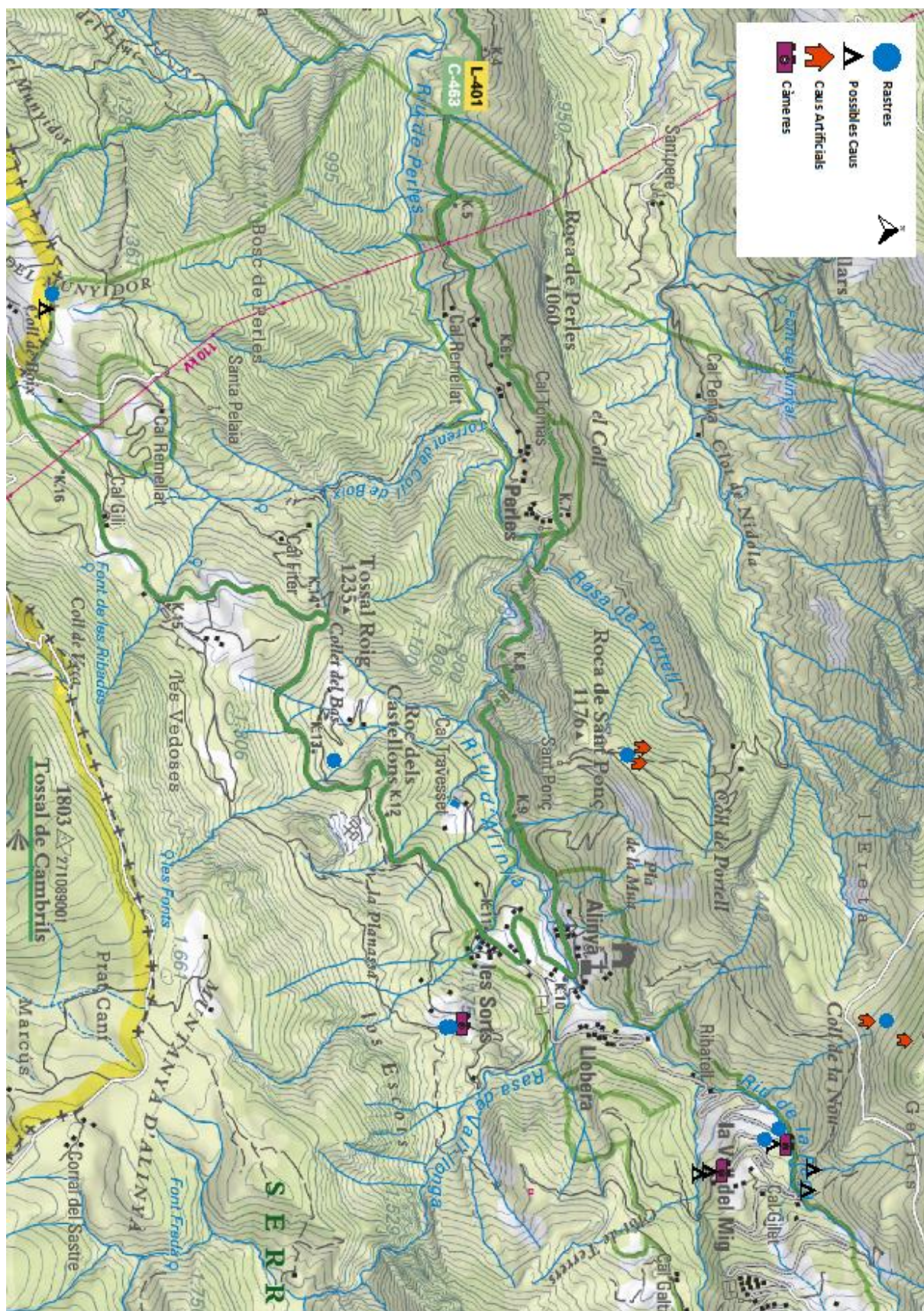

Figura 2: Mapa amb les ubicacions de rastres, caus artificials, càmeres i possibles caus. Escala: 1:25000
Font: Elaboració pròpia.

Discussió

Les diferents localitzacions mostren evidències de la presència de conill a la zona d'estudi. Al 80% de les zones s'ha trobat latrines amb copròlits molt antics i en algunes fins i tot possibles caus. Cal esmenar que també s'ha trobat copròlits de llebre, animal té major presència que el conill en l'actualitat a la vall.

A la Vall del Mig és on es troba una major evidència de rastres de conill. Tan els resultats de les entrevistes, com els censos realitzats corroboren aquesta informació. A més, els copròlits trobats són els més

recents, fet que indica que, a l'actualitat, l'activitat del conill es concentra en aquesta àrea. Per aquest motiu aquest va ser un dels punts prioritaris de col·locació de les càmeres.

Les àrees on estan situades les instal·lacions artificials presentaven rastres, però aquests eren molt antics. Cal fer esmena, també, que aquestes instal·lacions estaven abandonades degut a que l'entitat gestora va suspendre el projecte de reintroducció del conill. Aquestes dues causes han contribuït a la seva nul·la presència.

Figura 3: Instal·lació de caus artificials al Coll de la Nou.
Font: Elaboració pròpia.

A 2 de les 3 càmeres, col·locades els dies 19-05-2017 i 20-05-2017, es varen trobar fotografies de dos exemplars de conills. Les ubicacions de les càmeres amb resultats de presència de conills corresponen a la zona de la Vall del Mig (punt de l'itinerari nº 0) i la que va obtenir un resultat negatiu va ser la col·locada en la zona de Camp de pomeres (punt de l'itinerari nº 4). A continuació es veuen dues de les fotografies obtingudes, corresponent la nocturna (Figura.4) al dia 19 i la diürna (Figura.5) al 20.

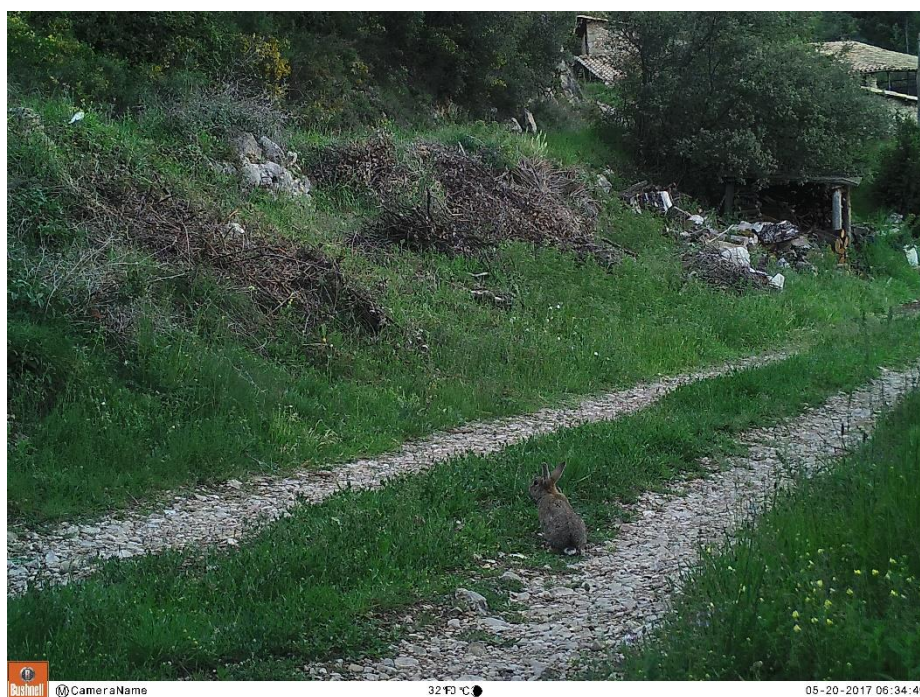
D'altra banda, els resultats obtinguts a partir de les entrevistes, indiquen la percepció dels diferents actors implicats. La

població defineix la situació de conill actual com a complicada, consideren que és un animal que acabarà desapareixent de la vall. *"La situació del conill a la vall és difícil, complicada, i amb tendència a desaparèixer"* (membre de la Fundació Catalunya-LaPedrera).

Pel que fa a la opinió d'agents externs al territori, alhora que experts (veterinaris) en un dels factors que condicionen la presència de conill de bosc a la Vall, argumenten que la recuperació de l'espècie en una zona on la malaltia de l'hemorràgia hi és present de forma actual és difícil degut a que no gaudeixen d'un bon sistema immunològic com a espècie.

*Figura 4: Captura fotogràfica nocturna d'un exemplar de conill de bosc.
Font: Elaboració pròpia.*

*Figura 5: Captura fotogràfica d'un exemplar de conill de bosc a la Vall del Mig.
Font: Elaboració pròpia*

Conclusió

Donat els resultats obtinguts, i en base als objectius establerts durant el treball, s'ha arribat a diverses conclusions. Fent referència als objectius específics s'ha pogut concloure que, des d'una avaluació tècnica i

ecològica la situació del conill es troba al límit de la desaparició com a conseqüència de diversos factors: depredadors, competència i malalties, en concret l'hemorràgia vírica. Des d'un punt de vista més tècnic, existeix la possibilitat de que la Vall sigui un territori, degut a les seves

condicions, que actua com a reservori de la malaltia de l'hemorràgia vírica fet que dificulta o, fins i tot, podria impossibilitar la recuperació de l'espècie. Aquest fet reforça negativament la viabilitat d'una reintroducció de conill a la vall.

La percepció poblacional respecte al fet de tornar a introduir el conill esdevé un punt negatiu. El conill no seria un problema per als conreus de la vall degut a que actualment la terra es treballa amb màquines, i les pèrdues que aquest petit mamífer podria ocasionar són insignificants. D'altra banda, faria augmentar l'activitat cinegètica de la vall així com el seu atractiu des d'un punt de vista més turístic. La falta d'acceptació apareix, per part d'alguns habitants puntuals amb horts particulars, on les pèrdues ocasionades pel conill serien més costoses.

Per tant, des d'una visió d'anàlisi de la viabilitat socioambiental, la reintroducció entraria en un conflicte d'interessos per part dels diferents actors. Es troben divergències entre sectors de la mateixa població; uns consideren necessària una nova proliferació del conill de bosc des d'un punt de vista de qualitat i atractiu ambiental i, pels altres, l'augment del nombre d'individus d'aquesta espècie suposaria un conflicte en relació al sector en el que treballen.

Per part de l'entitat gestora de la Reserva, el conill ha estat tractat com una espècie secundària, és a dir, una via per recuperar altres espècies de major interès turístic.

Es pot afirmar doncs que la situació actual del conill a la vall es troba en declivi i amb tendència a desaparèixer.

Agraïments

Volem agrair tota l'ajuda rebuda per part dels nostres tutors que s'han implicat, des d'un primer moment, en el nostre treball.

Agrair també tota la informació obtinguda per part de la Fundació Catalunya-la Pedrera, que ens va proporcionar documents relatius al conill al començament d'aquest projecte i també ens van permetre entrevistar-los, així com el seu recolzament al llarg del projecte.

Pel que fa als residents de la vall, volem agrair l'hospitalitat que hem rebut, a més de la seva participació i disposició en el nostre projecte.

Gràcies per tota l'ajuda rebuda, que ens ha permès indagar en un àmbit diferent i poder finalitzar el projecte.

Referències

CRANA (Fundación Centro de Recursos Ambientales de Navarra) (Enero, 2010). *VAN RIOS. Voluntariado en los rios de Navarra*. Pàg. 9-11.

MESÓN, M. & MONTOYA, M. (2010). *El conejo de monte: vida, costumbres y fomento*. Madrid; Editorial Solitario.

SANMARTÍ, R. (2003). *Projecte de Recuperació del conill (Oryctolagus cuniculus) a la Muntanya d'Alinyà*. Fundació Territori i Paisatge.

SANMARTÍ, R. (2006). *La recuperació del conill (Oryctolagus cuniculus) a la Muntanya d'Alinyà*. Fundació Territori i Paisatge.

(2003) *Pla de recuperació del conill a Alinyà*. Muga estudis forestals sl. i Fundació Territori i Paisatge.

LAVÍN, S., CASAS, E., MENTABERRE, G. & MARCO, I. (2010). *Malalties del conill de bosc (Oryctolagus cuniculus)*. Federació catalana de caça; Editorial La Geneta